

“ข้าวแกงพูด: เรื่องเล่าของผู้หญิง ชุมชน และอาหาร”นี้ ต้องการให้ “เรื่องเล่า” ประสบการณ์ชีวิตของ “นางพนิดา” ที่เป็นทั้ง “แม่” และ “แม่ค้า” เป็นพื้นที่ทางการเมืองและสร้างลักษณะจำเพาะของการสร้างองค์ความรู้ของผู้หญิง โดยใช้ “เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต” เป็นวิธีการศึกษาและเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น จึงเลือกใช้การเขียนแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา (autoethnography) ในฐานะเครื่องมือการถ่ายทอดเรื่องเล่าของผู้หญิงที่มีต่อ “วัฒนธรรมการกินอาหารดู” อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้หญิงในสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่า “ข้าวแกง” และ “วัฒนธรรมอาหารดู” ได้เข้ามาทำหน้าที่ปรับเปลี่ยนการกินในสังคมไทยระหว่างพื้นที่ในครัวเรือนและการกินในที่สาธารณะ และมีความสัมพันธ์กับ “ความเป็นหญิง” ที่ทำให้ผู้หญิงรู้สึกผิดว่าบกพร่องต่อหน้าที่แม่ศรีเรือน ขณะเดียวกันก็เข้ามาประนีประนอมให้ผู้หญิงยุคใหม่เป็น “แม่บ้านดูปรุงสำเร็จ” อันเป็นการซ่อมแซม ปะทูน “คุณสมบัติแม่ศรีเรือน” ของผู้หญิงยุคใหม่สามารถดำรงสถาบันครอบครัวไว้ไม่ให้เจือจางลง และครอบครัวอบอุ่นต่อไป อย่างไรก็ตาม “ข้าวแกง” ในร้านแผงลอยก็ถูกเบียดขับจากระบบเศรษฐกิจภาคทางการ และพื้นที่อาหารอื่นๆ ว่าไม่ใช่สิ่งซึ่งคนสังคมนึกถึงเป็น “อาหารในชีวิตประจำวัน” มักถูกให้ความสำคัญก็ต่อเมื่อสังคมไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ โดยรัฐก็จะมีการควบคุมราคาไม่ให้สูงมาก เพื่อให้แรงงานในระดับต่างๆ สามารถซื้อหามากินได้อย่างไม่เดือดร้อน ดังนั้น อาหารก็เป็นอีกพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงการขูดรีดทางชนชั้นด้วย

สำหรับ “นางพนิดา” การค้าขายข้าวแกงกลายเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด เพราะเป็นพื้นที่ที่ต่อเชื่อมการทำอาหารในบ้านให้ลูกกินและทำกับข้าวขายให้ลูกค้ากินด้วย เป็นการจัดการพื้นที่อาหารทั้งสองพื้นที่พร้อมกันในตัวเอง และยังสามารถแบ่งเวลาระหว่าง “แม่ (บ้าน)” กับ “แม่ค้า” ภายใต้อคติที่สัมพันธ์กับความเป็นหญิงในสังคมไทยคือ ความเป็นแม่ที่ดี ภรรยา หรือแม่บ้านที่มีต่อครอบครัวจึงเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้ผู้หญิงไม่สามารถหลุดออกจากวงวนของการทำอาหารที่กรอบคิดทางสังคมได้ครอบงำเธอไว้

“เรื่องเล่าของนางพนิดา” นี้ได้ถูกสถาปนาเป็น “ประวัติศาสตร์ครอบครัว” ที่ต่อเชื่อมกับประวัติศาสตร์สังคม โดยผู้หญิงคนหนึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรัก การต่อสู้ในชีวิตประจำวัน และความภาคภูมิใจของบรรพบุรุษไว้ ซึ่งเราไม่สามารถพบได้ในประวัติศาสตร์ชาติ หรือประวัติศาสตร์แบบทางการ และให้แนวทางเปิด “พื้นที่” ประสบการณ์การต่อสู้ของผู้หญิงสามัญธรรมดาอีกจำนวนมากที่ไม่เคยถูกบันทึกว่าเป็นองค์ความรู้ เคยถูกกดทับหรือกีดกันเข้ามาเป็นส่วน

หนึ่งของระบบความรู้ของสังคมอย่างเสมอภาค อันเป็นหัวใจของการวิจัยในแนวสตรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้หญิงในฐานะที่เป็นหน่วยวิเคราะห์ทางสังคม และเป็นแหล่งข้อมูลในการสร้างความรู้ของผู้หญิง และยังทำหน้าที่ต่อสู้เพื่อเผยให้เห็นกระบวนการครอบงำทางสังคมที่เรียกร่อง “เสน่ห์ปลายจวัก” และแสดงให้เห็นว่า “ความเป็นหญิง” ในสังคมไทยนั้นประกอบด้วยความหลากหลายของผู้หญิงนั่นเอง เรื่องเล่าดังกล่าวจึงนำไปสู่การเปิดพื้นที่ เชื่อมโยง แล้วร้อยเรียงผู้หญิงอื่นๆ เข้าไว้ด้วยกัน อันนำไปสู่กระบวนการปลุกจิตสำนึกทางการเมือง ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงตัวตนกับทางสังคมและวัฒนธรรม และการตระหนักถึงความเป็นจริงที่เป็นส่วนรวม (collective reality) ด้วย

งานศึกษานี้สร้างลักษณะเด่นที่แตกต่างจากงานศึกษาประเด็นผู้หญิงที่ผ่านมา ที่มุ่งเน้นศึกษาในกรอบของการกดขี่ทางเพศจากระบบชายเป็นใหญ่ โดยไม่ได้ลงลึกและเชื่อมโยงกับการดิ้นรนของผู้หญิงทางเศรษฐกิจ ย่อมไม่เห็นภาพการกดขี่ผู้หญิงในครัวเรือน ดังที่การเล่าเรื่องผ่านการทำอาหารของผู้หญิงในชีวิตประจำวันของนางพนิดาพยายามแสดงให้เห็นอย่างซับซ้อน

When *Rice and Curry Speaks: A Narrative of a Woman, Community and Food*, uses "storytelling" of Mrs. Panida Ketudat's experience as a "mother" and "merchant." It grounds her experience as a political space and demonstrates specific aspects of women's knowledge through "life narratives" as research method. Autoethnography was employed to convey her stories about women and ready made meal or "food in plastic bags," a social phenomenon closely related to femininity in Thai society.

It was found that "rice and curry dishes" and "food in plastic bags" changed food culture in Thai society. Eating a meal in domestic space and public space collapsed. Meanwhile women who undergone enculturation process would feel guilty not being a perfect housewife. Ready made rice and curry compromised modern women's dilemma to be "ready-made housewife" and reconfigured "good housewife roles." They could uphold their familial institution and maintain warm and loving home. on the other hand, rice and curry dishes were marginalized from official economic sectors and other food spaces. They were not recognized as daily staples until economic crisis when the Thai state tried to impose price control so that working and middle class can rely on. Thus, food is also a space that class exploitation is visible.

According to Panida's life narratives, being rice and curry merchant was the most suitable opportunity. She could link her domestic or personal food space for her children and the public commercialized space for her customers. She could manage the two intersecting spaces in the same time while performing her parts as "housewife" and "merchant." Yet, Panida's life still embedded in cultural and Thai femininity "bias" that she has to be a perfect mother, wife and housewife. Thus, she were locked to framework of cooking that the social imposed on her.

"Panida's stories," was reinstated as "family's history" that connect to social history. A woman could pass on her knowledge, passions and everyday life struggling and her ancestor's heritage and pride that could not be found in official history. Her stories also opened "spaces" for ordinary women to voice their struggles. Never before

that their stories were included as knowledge. The stories of oppression or exclusion which were neglected before, are now equally counted as knowledge of the society. At the heart of feminist researches, women's experiences are a category of analysis and sources of women's knowledge. Their experiences reveal cultural and social domination processes that required women to be "good at cooking" and that "femininity" in Thai culture is composed of multiplicity of women. These stories, then, open spaces and link other women together and raise political consciousness through interrelation of self, society and culture and an awareness of collective reality.

The study departed from other women researches that focused on gender oppressions from patriarchy regime but do not study and relate to in-depth economic struggles. Those studies may not reveal all of household oppression of women. Yet, this study, through Panida's cooking stories in everyday life, portrayed sophisticated oppressions.